

Spominske plošče z imeni žrtve vojne in revolucije v Sloveni Gradcu, pritrjene na župnijski cerkvi

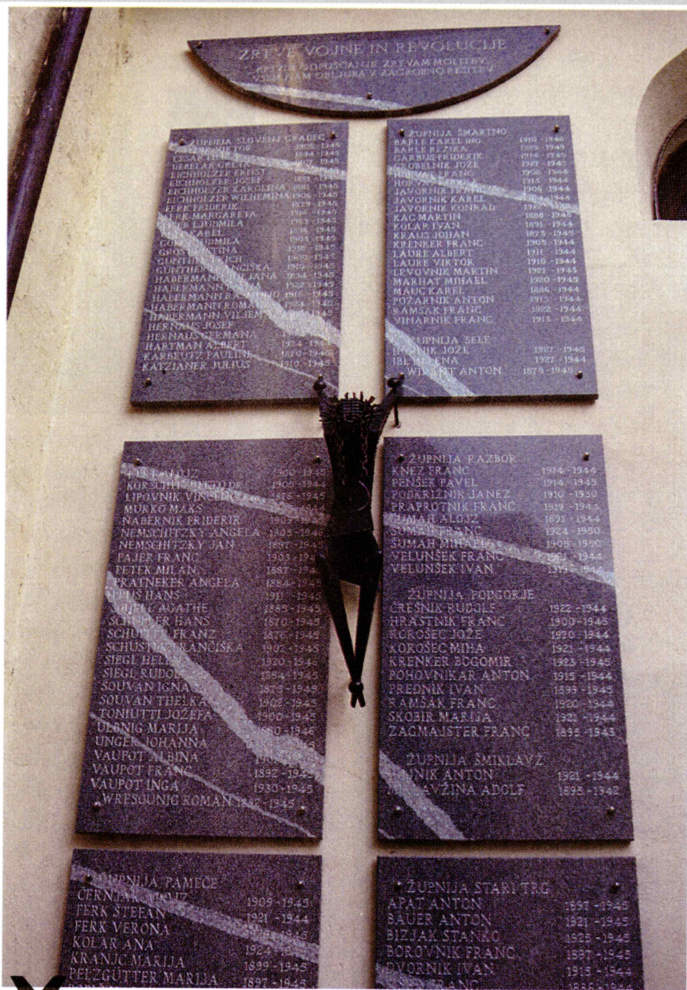
Objavljamo še zadnji del ustavne pobude, ki so jo na ustavno sodišče poslali člani študijskega krožka Moč preživetja za začetek postopka za presojo ustavnosti dveh t. i. vojnih zakonov, zakona o žrtvah vojnega nasilja in zakona o popravi krivic, s predlogom za razpis javne obravnave.

4. Določbe ustave, ki so kršene z izpodbijanima zakonoma ZPKri in ZZVN. Z izpodbijanima zakonoma so kršene določbe 2., 14., 34., 35. in tretjega odstavka 50. člena Ustave RS.

5. Razlogi za izpodbijanje ZPKri in ZZVN

Neskladnost z ustavo

Zakon o popravi krivic v prvem odstavku 1. člena ureja pravico do povrnitve škode in pravice iz pokoj-



goči povzročitelj vojnega nasilja. Ker je določba 1. člena splošni pogoj za uveljavljanje statusa žrtve vojnega nasilja, našega pravnega položaja ne ureja nobena določba ZZVN, vključno z določbo osmega odstavka 2. člena ZZVN. Ker nam ZZVN ne daje statusa žrtve vojnega nasilja, nismo upravičeni do varstva v smislu določbe 7. člena ZZVN in do uživanja pravic, ki jih opredeljuje določba 8. člena navedenega zakona. Pobudniki oz. naši pobiti svojci ne sodimo v kategorijo oseb iz 6. člena ZZVN, t. j. med osebe, ki so prostovoljno ali poklicno sodelovale na strani agresorja. Pobiti svojci so bili namreč civilisti ali celo pripadniki partizanskih vojaških enot. Zakonodajalec ni imel nobenega razumnega razloga za izključitev kategorije oseb, kateri pripadamo pobudniki oz. naši pobiti svojci. Očitno je zakonodajalec izhajal iz napačne predpostavke, da partizanske vojaške NOB v vojnem času niso povzročale vojnega nasilja. Takšen namen in razlogi zakonodajalca nimajo stvarne zgodovinske podlage. Nasprotno, številne zgodovinske študije dokazujejo, da je nasilje nad civilnim prebivalstvom s stra-

Žrtve revolucije

3. del

ninskega in invalidskega zavarovanja nekdanjim političnim zapornikom in svojem po vojni pobitih oseb, postopek za uveljavljanje teh pravic in organe, ki odločajo o teh pravicah.

Zakon razmejuje med kategorijo nekdanjega političnega zapornika in kategorijo po vojni pobitih oseb. Iz prvega odstavka 2. člena izhaja, da se ZPKri nanaša na dogodke, ki so se zgodili v časovnem obdobju od 15. 5. 1945 do 2. 7. 1990. Dejanski stan, ki je značilen za naše pobite svojce, je v ključnih elementih enak kot dejanski stan oseb, ki jih določa tretji odstavek 4. člena ZPKri, t. j. "oseb, usmrčenih brez obsodbe sodišča". Tudi naši starši so bili usmrčeni brez sodne obsodbe oziroma, pravilneje, bili so ubiti brez kakršnegakoli pravnega postopka. V obeh primerih je šlo za kršitev pravice do življenja. Povzročitelj kršitve je v primeru obeh

kategorij oseb enak. Povzročitelj je bila komunistična revolucionarna oblast, ki je bila v medvojnem obdobju vojaško organizirana v okviru vojaških enot NOB, v povojnem času pa se je organizirala tudi v okviru nevojaških političnih struktur. Komunistična revolucionarna oblast je v obeh obdobjih nad navedenima kategorijama oseb imela dejansko oblast. Razlika med obema kategorijama oseb je le v časovnem obdobju, v katerem so bile ubite. Medtem ko svojci po vojni pobitih oseb uživajo pravico do odškodnine iz prvega odstavka 5. člena ZPKri in pravico do izdaje mrlških listov in zaznamovanja grobov, svojci med vojno pobitih oseb do navedenih pravic nismo upravičeni.

Vojno nasilje

Položaja naših nasilno ubitih

svojcev in našega položaja zakonodajalec ni uredil niti v zakonu o žrtvah vojnega nasilja, ki se v časovnem smislu sicer nanaša na obdobje od 6. 4. 1941 do 15. 5. 1945, t. j. na obdobje, v katerem so bili ubiti naši svojci. Zakon o žrtvah vojnega nasilja v 1. členu namreč določa, da je žrtev vojnega nasilja državljan Republike Slovenije, ki je bil v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo izpostavljen nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom okupatorja, agresorja ali njegovih sodelavcev. Pobudniki smo ožji sorodniki oseb, ki so umrle zaradi nasilne smrti v medvojnem času, t. j. od maja 1942 do vključno aprila 1945, pri čemer so njihovo smrt neposredno povzročili pripadniki partizanskih vojaških enot NOB. Vojaške (partizanske) enote NOB pa so po določbi 1. člena ZZVN a priori izključene kot mo-

ni vojaških enot NOB v vojnem času obstajalo in bilo celo sistemski pojav.

Protiustavnost zakona

Pobitim svojem pobudnikov je bila v času vojne kršena temeljna človekova pravica do življenja, ki predstavlja najbolj grobo obliko vojnega nasilja. Tako grobe kršitve, ki je bila v vojnem času tipična in zelo pogosta, zakonodajalec ne sme prezreti. Pobitim svojem pobudnikom zakon odreja tudi njihovo osebno dostojanstvo, ki po izrecnem stališču pravne teorije pripada ne le živim, ampak tudi pokojnim.

Na ta način je zakonodajalec kršil načelo pravne in socialne države iz 2. člena ustave, pravico do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena ustave, pravice zasebnosti in osebnostne pravice iz 35. člena ustave, pravico do socialne varnosti iz 50. člena usta-

ve. Povzročil je tudi diskriminacijo v obeh napadenih zakonih (kršitev načela enakosti pred zakonom iz 14. člena ustave). Pravnega položaja pobudnikov zakonodajalec ni uredil v nobenem drugem zakonskem predpisu. Protiustavnost zakona o žrtvah vojnega nasilja (ZZVN-UPB1) in zakona o popravi krivic (ZPKri-UPB1) je v tem, da zakonodajalec z opustitvijo zakonske ureditve pravnega statusa kategorije med vojno pobitih oseb s strani vojaških enot NOB v obeh navedenih zakonih ni zagotovil:

1) varstva pravice do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena ustave, ki je zagotovljena vsakomur;

2) varstva pravic zasebnosti in osebnostnih pravic pobudnikov in naših pobitih svojcev (časť in dobro ime pobudnikov) iz 35. člena ustave;

3) posebnega varstva žrtv vojnega nasilja, ki ga zahteva določba tretjega odstavka 50. člena ustave.

Pravica do groba

Zakon o žrtvah vojnega nasilja (ZZVN-UPB1) in zakon o popravi krivic (ZPKri-UPB1) sta sistemska zakona, ki naj bi celovito uredila področje medvojnih in povojnih krivic. Iz dejanskih navedb pobude izhaja, da je zakonodajalec prezrl ali morda namerno prezrl pomembno kategorijo oseb, ki smo bile žrtve najbolj grobe oblike vojnega nasilja in kasneje tudi različnih oblik povojnega nasilja, za kar ni imel nobenega razumnega in stvarno upravičenega razloga. Zakonodajalec je sicer imel široko polje presoje, v katerem predpisu in v kakšni meri bo zagotovil pravno varstvo kategorije oseb, kateri pripadamo pobudniki oz. naši pobiti svojci, vendar ni imel polja presoje glede tega, ali navedeno kategorijo vključiti med zakonske upravičence ali ne. To je bila preprosto njegova ustavna dolžnost na podlagi določbe 34., 35. in 50. člena ustave.

Na podlagi pravice do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena ustave, ki je zagotovljena vsakomur, bi moral zakonodajalec pobitim staršem dejansko zagotoviti pravico do groba in osebnega dostojanstva po smrti. Uboj staršev je pomenil najbolj grobo obliko posega v zasebno življenje pobudnikov. Uničil je naše družinsko življenje, zato smo pobud-

niki preživeli in preživljamo hude duševne bolečine. Že kot otroci smo bili okrnjeni v osebnostnem razvoju, poleg tega pa zasmehovani in potisnjeni na rob družbe. Z navedenim so bile torej več kot očitno kršene naše pravice do zasebnosti in osebnostne pravice, ki jih zagotavlja 35. člen ustave. Okrnjena je bila naša duševna celovitost, moten je bil naš osebnostni razvoj in oblikovanje osebne identitete, poteptano je bilo dobro ime in čast družine. Predvsem pa nismo mogli vzpostaviti normalnega pietetnega odnosa do mrtvih staršev oz. svojcev, kar je pomenilo trajno kršenje naše duševne integritete.

Izenačitev pravic

Z neureditvijo našega pravnega položaja je zakonodajalec povzročil nastanek protiustavne pravne praznine v zakonu o žrtvah vojnega nasilja in tudi v zakonu o popravi krivic in s tem kršil ustavne pravice, ki jih pobudniki oz. naši pokojni svojci (starši) uživamo na podlagi 34., 35. in 50. člena ustave. Kljub bistveno podobnemu dejanskemu stanju oseb iz 8. odstavka 2. člena ZZVN, t. j. "otrok, katerih starš je bil ubit kot pripadnik bivše jugoslovanske vojske v vojni od 6. 4. 1941 do 17. 4. 1941, ali je padel, umrl ali je bil pogrešan zaradi sodelovanja z NOB Slovenije, bil ubit kot talec ali je umrl ali bil pogrešan v okoliščinah za priznanje statusa žrtve vojnega nasilja po tem zakonu do 15. 5. 1945 ...", in dejanskega stana pobudnikov, ki smo otroci nasilno pobitih civilistov in partizanov s strani partizanskih vojaških enot NOB, je zakonodajalec položaj obeh kategorij oseb uredil bist-

veno različno. Prav tako je zakonodajalec z neenakim obravnavanjem položaja svojcev po vojni pobitih oseb, katerim daje pravico do odškodnine iz prvega odstavka 5. člena ZPKri in pravico do izdaje mrljskih listov in zaznamovanja grobov, in položaja svojcev med vojno pobitih oseb, katerim navedenih pravic ne daje, kršil načelo enakosti pred in v zakonu iz 14. člena ustave.

Pobudniki poudarjamo, da zakonodajalec za opisano opustitev ureditve našega pravnega položaja ni imel razumnih in stvarno upravičenih razlogov. Opisana protiustavna praznina je v nasprotju z ustavnima zahtevama po varstvu osebnega dostojanstva in varstva pravic zasebnosti in osebnostnih pravic, pa tudi v nasprotju z namenom, zaradi katerega ustava nalaga posebno varstvo žrtv vojnega nasilja. Z ugotovitvijo neskladnosti ZPKri in ZZVN z ustavo bi pobudniki pridobili pravico do odškodnine iz prvega odstavka 5. člena ZPKri oziroma bi bili upravičeni do varstva v smislu določbe 7. člena ZZVN in do uživanja pravic, ki jih opredeljuje določba 8. člena ZZVN. Pridobili bi pravico do odkritja in zaznamovanja grobov ter do izdaje mrljskih listov, ki izhaja iz pravice do varstva osebnega dostojanstva iz 34. člena ustave. Pobudniki bi dosegli satisfakcijo zaradi izgube staršev, t. j. zaradi kršitve temeljne človekove pravice otrok, da živijo v skupnosti s svojimi starši, pa tudi satisfakcijo zaradi kršitve naše telesne in duševne celovitosti ter osebnostnih pravic, kot so pravica do pietetnega spomina na mrtve starše, varstvo časti in dobrega imena. Pobudnikom bi bi-

la na ta način priznana tudi pravica do moralne rehabilitacije staršev, ki izhaja iz pravice do varstva osebnega dostojanstva in pravice do varstva zasebnosti in osebnostnih pravic.

Za javno obravnavo

6. Druge navedbe in predlogi pobudnikov

Predlog za razpis javne obravnave Pobudniki predlagamo, da ustavno sodišče razpiše javno obravnavo in si ogleda videopredstavitve dokumentarca Zamolčani – moč preživetja. Predlagamo tudi, da na javni obravnavi sodišče zasliši pobudnike ter izvedence zgodovinske stroke: dr. Jerro Vodusek Starič, dr. Milka Mikolo, Jožeta Dežmana in dr. Tamaro Grisser Pečar. Pobudniki menimo, da je javna obravnavo potrebna, ker bi sodišče s tem dobilo neposreden vpogled v tragične življenjske situacije pobudnikov. Sodišče bi se z ogledom dokumentarca in z zaslišanjem pobudnikov prepričalo, da gre za skupino oseb, ki so bile z vojnim nasiljem izjemno prizadete in so šele nedavno lahko presegle travme, ki so jih povzročili medvojni dogodki. Z zaslišanjem izvedencev zgodovinske stroke bi sodišče lahko ugotovilo, da je šlo pri vojnem nasilju vojaških enot NOB nad skupino oseb, ki jo predstavljajo starši pobudnikov, za množičen, reden in sistematičen pojav, ki bi ga zakonodajalec tudi zaradi tega moral pravno upoštevati.

Na podlagi navedenega pobudniki ustavnemu sodišču predlagamo, da ugotovi: zakon o žrtvah vojnega nasilja in zakon o popravi krivic nista v skladu z ustavo, kolikor ne urejata pravnega položaja med vojno pobitih oseb in pravic svojcev med vojno pobitih oseb. Pod pobudo so podpisani: Elizabeta Dolenc, Marija Logar, Viktor Velikonja, Cecilija Arh, Nada Pitz, Marjan Šolar, Maksimilijan Šimenc, Jožica Jeza, Ivan Podobnik, Ivanka Pavlovčič, Maksimilijan Hancič, Florjan Potočnik in Just Ivanovič. Vsi so člani študijskega krožka Moč preživetja, ki ga vodi zgodovinar Jože Dežman. Pobudniki vabijo tudi druge žrtve oziroma sorodnike žrtv komunistično-partizanskega medvojnega nasilja, da se jim pri pobudi pridružijo. Podatke dobijo na telefonski številki 041/512-704.



Trije doprnski kipi "narodnih herojev" ob velikem spomeniškem kompleksu, ki so ga v času komunizma postavili tik ob župnijski cerkvi v Slovenj Gradcu. Revolucija kot konkurenca Cerkvi?